

Please note! This is a self-archived version of the original article.

Huom! Tämä on rinnakkaistalenne.

To cite this Article / Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä: Salokoski, I. (2018). Tesoman miähet –hanke 2015 – 2017 – Mitä tavoiteltiin, mitä saavutettiin ja mitä vielä pitäis tehdä. Teoksessa Outinen, H., Silván, A. & Savolainen, J. (toim.) Työelämän ulkopuolella Tesoman miähet. Tampere: Tampereen ammattikorkeakoulu. Tampereen ammattikorkeakoulun julkaisu. Sarja B. Raportteja 102, 27-34.

URL:

<http://julkaisut.tamk.fi/PDF-tiedostot-web/B/102-Tyoelaman-ulkopuolella-Tesoman-miahet.pdf>

3. TESOMAN MIÄHET -HANKE 2015 - 2017

-MITÄ TAVOITELTIIN, MITÄ
SAAVUTETTIIN JA MITÄ
VIELÄ PITÄS TEHRÄ

IRMA SALOKOSKI

Tesoman miähet -hankkeessa on oltu kiinnostuneita työelämän ulkopuolella olevien yli 30-vuotiaiden miesten työ- ja toimintakyvystä ja sosiaalisesta osallisuudesta sekä näiden edistämisestä syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Lisäksi tavoiteltiin sosiaali- ja terveysalan sekä kolmannen sektorin edustajien asiakaslähtöisen toimintatavan lisääntymistä, sosiaali- ja terveysalan sekä kolmannen sektorin edustajien asiakaslähtöisen toimintatavan lisääntymistä.

Hankkeessa käytettiin työ- ja toimintakyvyn sekä sosiaalisen osallisuuden kartoittamisessa Työterveyslaitoksen SOLMU -koordinaatiohankkeen kehittämää Kykyviisarin ensimmäistä versiota. Kykyviisari on kysely, jossa kartoitetaan vastaajan hyvinvointia, osallisuutta, arjen sujumista ja toimintakykyä sekä tulevaisuuden näkymiä (Työterveyslaitos 2015). Kysely tehtiin noin kolmasosalle hankkeeseen osallistuneista miehistä hankkeen alussa ja lopussa. Kykyviisarin käyttö jäi vähäiseksi, koska kaikki miehet eivät suostuneet kyselyä täyttämään. Miehet kokivat kyselykaavakkeen pitkäksi ja sen täyttämisen aikaa vieväksi. Lopulta tyydyttiin siihen, että saatiin hankkeeseen liittyvät Euroopan sosiaalirahaston (ESR) -kaavakkeet täytetyksi. ESR -kaavakkeilla hankkeen osallistujat rekisteröitiin hankkeeseen.

Kykyviisarin uusintahaastattelut tehtiin puhelinhaastatteluina tai keskustellen hankkeen tapahtumissa. Uusintahaastattelujen yhteydessä keskusteltiin miesten kanssa

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

myös yleisesti hankkeeseen liittyvistä kokemuksista. Keskustelut koettiin molemmin puolin antoisina. Luottamus oli saavutettu. Hankkeen edetessä ja luottamuksen saavuttamisen myötä tiedonkeruumuotona painottuivat erilaiset ryhmä- ja yksilöhaastattelut.

Seuraavaksi määrittelen hankkeen keskeiset käsitteet työ- ja toimintakyky, osallisuus sekä syrjäytyminen osallisuuden vastakohtana. Tämän jälkeen esittelen millä keinoin hankkeessa on näitä edistetty sekä mitä tuloksia on saatu aikaan. Tulokset perustuvat ESR -kaavakkeiden, Kykyviisarin sekä yksilö- ja ryhmähaastattelujen kautta kerättyyn aineistoon. Lopuksi tuon esille hankkeessa heränneitä ajatuksiani siitä, mitä pitäisi vielä tehdä työelämän ulkopuolella olevien miesten sosiaalisen osallisuuden ja hyvinvoinnin edistämiseksi.

TYÖ- JA TOIMINTAKYKY SEKÄ SOSIAALINEN OSALLISUUS

Kykyviisarin ensimmäisen version kysymykset pohjautuvat seuraaviin käsitteisiin työ- ja toimintakyvystä ja sosiaalisesta osallisuudesta. Kykyviisarin koulutusmateriaalissa (Työterveyslaitos 2015) nämä määritellään seuraavasti:

”- Työkyky rakentuu yksilön voimavaroista ja työn vaatimusten välisestä tasapainosta. Yksilön voimavaroja ovat mm. toimintakyky, terveys, motivaatio työtä kohtaan ja ammatillinen osaaminen.

- Toimintakyky on yksilön kykyä selviytyä jokapäiväisistä arjen haasteista ja tehtävistä. Kohtuullinen toimintakyky on yksi työkyvyn edellytys. Toimintakykyyn vaikuttaa merkittävästi terveydentila.

- Sosiaalinen osallisuus nähdään kokemuksena olla osana jotain yhteisöä/porukkaa/yhteiskuntaa.”

OSALLISUUS SYRJÄYTYMISEN VASTAKOHTANA

Tesoman miähet hankkeessa osallisuutta on tarkasteltu Raivion ja Karjalaisen (2013) esittämän kolmen ulottuvuuden/edellytyksen kautta:

- Riittävä toimeentulo ja hyvinvointi (Having)
- Toiminnallinen osallisuus (Acting)
- Yhteisöihin kuuluminen ja jäsenyys (Belonging)

1

2

3

4

5

6

7

8

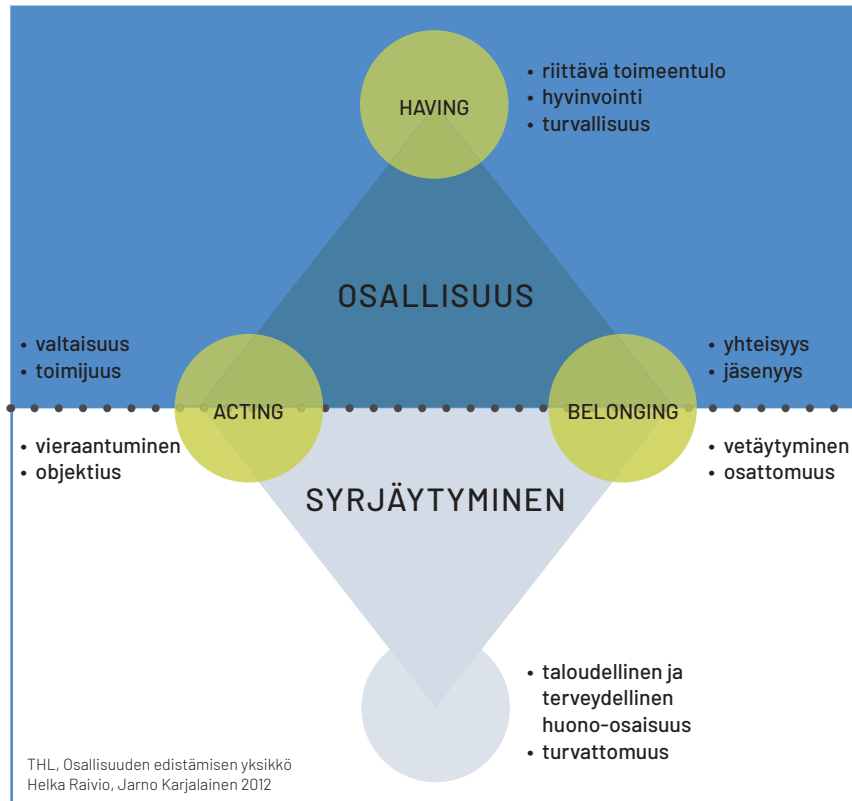
9

10

11

Tämä viitekehys (kuvio 1) tuntui luontealta, koska hankkeen tavoitteeksi on määritelty myös selkeästi syrjäytymisen ehkäisy. Pelkkä kaveriporukkaan kuuluminen ei riitä syrjäytymisen ehkäisyyn. Tesoman miähet -hankkeessa oltiin kiinnostuneita osallisuuden eri muotojen vahvistamisesta, koska tämä nähtiin myös edellytyksenä työ- ja toimintakyvyn edistämiseksi.

KUVIO 1 Osallisuus syrjäytymisen vastaparina. (Raivio & Karjalainen 2013).

LÄHTÖKOHTA - JALKAUTUMINEN JA LUOTTAMUKSEN AIKAANSAAMINEN

Miesten löytäminen oli hankkeen alussa vaikeaa. Kun tavoitimme joitakin miehiä, he toivat mukanaan uusia osallistujia. Hankkeesta ja sen toiminnoista tiedottamisessa

ilmeisesti ”puskaradio” oli kaikista merkittävin viestintäkeino. Virallisuus pyrittiin minimoimaan, mutta tiettyjen asioiden, kuten ESR-kaavakkeiden täyttö, oli välttämätöntä. Keskeistä oli, että hanketyöntekijöinä pyrimme pääsemään eroon omasta ja perinteisestä ongelmalähtöisestä ajattelusta ja kohtaamaan ihmiset ihmisinä. Toki autoimme ja annoimme neuvojakin, kun niitä pyydettiin.

Työelämän ulkopuolella olevan ihmisen ääni jää usein kuulumattomiin ja hänen omia toiveitaan ei kokemuksiensa mukaan juurikaan kysellä. Luottamuksen syntymistä ja vahvistumista tukikin osaltaan se, että miesten ajatuksia kuunneltiin ja huomioitiin hankkeen tavoitteisiin suuntaavan toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa. Paikallisten vuokratulosäätiöiden kautta toiminnalle järjestyi matalan kynnyksen kohtaamispaikkoja. Näin pystyimme toimimaan miehille tutussa ympäristössä korttelien keskellä.

VAIKUTTAMINEN OSALLISUUDEN ERI ALUEISIIN

Having -ulottuvuudella tarkoitetaan ihmisen riittävää toimeentuloa, hyvinvointia ja turvallisuutta. Tämän alueen asiat ovat osallisuutta mahdollistavia resursseja. Myös terveys katsotaan kuuluvan tälle alueelle. Tähän ulottuvuuteen voidaan paljolti vaikuttaa yhteiskunnallisin toimin. Tesoman miähet -hankkeessa Having osa-alueeseen on pyritty vaikuttamaan kartoittamalla työttömille tarjolla olevia palveluja ja ohjaamalla miehiä palvelujärjestelmän piiriin esim. työttömien terveystarkastuksiin. Kelan, terveyspalveluiden, aikuissosiaalityön ja Typan edustajat kävivät esittelemässä toimintojaan. Tällä pyrittiin siihen, että palveluiden järjestäjät kohtaisivat miehiä heidän ympäristössään. Myös miehet itse ovat ohjanneet toinen toisiaan eri palveluiden käytössä.

Terveys on osa hyvinvointia ja se nähdään myös resurssina. Terveiden edistäminen on ollut merkittävä osa hanketta. Terveys on merkittävä edellytys työ- ja toimintakyvylle. Kykyviisariselvityksen perusteella terveyteen ja toimintakykyyn liittyvät ongelmat haittasivat työelämään siirtymistä kahdella kolmasosalla haastatelluista.

Terveyden edistäminen on tapahtunut järjestämällä miehiä kiinnostavia kuntoilu-mahdollisuuksia (mm. kuntosali, salibandy, uiminen, kuntonyrkkeily, Suomi mies seikkailee-kuntotestaus). Kokkikerhon yhteydessä huumorilla höystettynä keskusteltiin mm. sairauksien hoidon merkityksestä, elintapojen vaikutuksesta terveyteen ja palvelujärjestelmän toimivuudesta. Keskeistä ohjauksessa on ollut kannustus ja mahdollisuuksien korostaminen. Apuna on käytetty myös UKK -instituutin miesten terveyden edistämiseen liittyvää materiaalia sekä pidettiin terveyteen liittyviä teemailtapäiviä. Terveyttä edistäviä asioita koottiin myös Tesoman miästen Reseptikirjaan. Hankkeen loppupuolella erittäin merkittäväksi muodostuivat henkilökohtaiset keskustelut Kykyviisareiden ja ESR -lopetuskaavakkeiden täytön yhteydessä. »

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

*Terveys on osa
hyvinvointia ja
se nähdään myös
resurssina.*

Belonging -ulottuvuuteen on pyritty vaikuttamaan luomalla sellainen ilmapiiri, että mukaan voi tulla kuka vaan. Tesoman miähet ”brändi” tuntui olevan miesten keskuudessa merkittävä. Osalle riitti yhteinen kuntosaliryhmä. Osalle oli tärkeää yhteiset tapaamiset kuten ruokailut tai kahvihetket. Yhteisten retkien ja pihatapahtumien merkitys korostui yhteisöllisyyden lisääjänä. Vastuun ottaminen toimintojen järjestämisestä oli kuitenkin miesten taholta varovaista. Tämä nousi esille etenkin hankkeen varsinaisten toimintojen loppuessa ja yritettäessä siirtää vastuita miehille itselleen. Hankkeen aikana kuitenkin verkostoiduttiin niin monen kolmannen sektorin toimijan kanssa, että myös näistä löytynee miehille omia osallisuuden foorumeita.

Acting -osa eli toimijuus ulottuvuutta on pyritty vahvistamaan kuulemalla, kannustamalla ja rohkaisemalla mukaan toimintaan. Pitkään työttömänä ollut leimataan helposti. Kuvitellaan, että he ovat kaikki samanlaisia sosiaaliturvalla eläjiä, päihteiden käyttäjiä ja mielenterveysongelmaisia, jotka tarvitsevat kuntoutusta. Asia voi joidenkin kohdalla olla näinkin, mutta yleistäminen on vaarallista. Toisaalta olen miettinyt, että ”kumpi on muna ja kumpi kana”. Hankkeen myötä minulle on vahvistunut käsitys siitä, että pitkään työelämän ulkopuolella olleen henkilön itseluottamus heikkenee ja hän helposti unohtaa mitä kaikkea itse asiassa osaa tehdä.

Toimijuuden vahvistamisessa keskeistä on ollut tasavertainen kohtaaminen ja kuuleminen. Myös asiantuntijoiden tapaaminen omalla reviiirillä ja työpaikkakäynti tuntuivat vahvistavan toimijuus ulottuvuutta. Merkittävää oli positiivisten asioiden vahvistaminen ja kannustaminen. Nähtäväksi jää miten uusi työttömyysturvan aktiivimalli lisää toimijuutta työttömillä, joilla voi olla ennestäänkin heikko itseluottamus. Toimijuuden vahvistaminen olisi yleisellä tasolla keskeinen kehittämisaalue osallisuuden vahvistamisessa.

MITÄ ON SAATU AIKAAN

ESR -kaavakkeisiin perustuvien tietojen mukaan hankkeeseen osallistui 93 miestä. Työelämän ulkopuolella olemisen syyt olivat työttömyys tai eläkkeellä oleminen. Aloitusvaiheessa työttömänä oli 42 miestä. Hankkeen lopussa työttömistä miehistä 17 oli työllistynyt, kuusi oli ryhtynyt työnhakuun ja kolme oli opiskelemassa. Hankkeen aikana noin puolet työttömistä on työllistynyt tai ryhtynyt työnhakuun. Vaikeinta edelleen on pitkään (yli 12 kk) työttömänä olleiden työllistyminen. Työllistymistä ei voida välttämättä sanoa hankkeesta johtuvaksi, koska hankkeen loppupuolella yleinen työllisyystilanne parani noususuhdanteen myötä. Hankkeella voidaan kuitenkin ajatella olevan myönteistä vaikutusta ainakin työllisyyspolulle ohjaamisessa ja kannustamisessa.

Kykyviisareiden ja haastatteluiden perusteella suurin osa miehistä koki, että heidän terveydentilansa oli pysynyt ennallaan ja noin kolmasosalla se oli parantunut. Työkyky oli parantunut yhdeksällä miehellä, pysynyt ennallaan kahdellatoista ja laskenut kuudella.

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

Kaksi kolmasosaa miehistä totesi kuitenkin terveyteen ja toimintakykyyn liittyvien ongelmien haittaavan työelämään siirtymistä.

Joissakin vastauksissa ilmeni, että alkoholin käyttöön on tullut pidempiä pauseja (jopa raitistumista ja opiskelemaan siirtymistä). Ilmaiset kuntoilumahdollisuudet todettiin hyväksi ja niiden koettiin lisänneen mielenvireyttä. Miehet kokivat mukanaolon mukavaksi, huolia on voinut käsitellä porukalla ja päivärytmiin on tullut rakennetta.

Sanni Kuusisto ja Konsta Koskinen tekivät syksyllä 2017 opinnäytetyönsä ”Työelämän ulkopuolella olevien miesten kokemuksia ja näkemyksiä Tesoman miähet -hankkeesta”. Opinnäytetyön tuloksista ilmeni, että hanke tarjosi säännöllisyyttä miesten elämään, arkeen rutiniin sekä mielekästä tekemistä ja mahdollisuuden liikuntaharrastuksiin osallistumiseen. Lisäksi hanke toi miehille tukea raittiuteen ja mahdollisuuden toimia selvin päin. Osa miehistä koki fyysisen terveytensä puutteelliseksi. Hankkeen toimintoilla koettiin olevan terveyttä ylläpitävä kohentava vaikutus. Miehet kokivat hankkeen piristäneen ja kohottaneen mielialaa. Toiminnan koettiin vahvistaneen omien kykyjen näkemistä ja rohkaisseen osallistumaan yhteisön toimintaan. Miehet kokivat hankkeen tuoneen heille yhteisöllisyyden tunnetta, vertaistukea ja neuvoja elämäntilanteisiin sekä itsevarmuutta. Hankkeen osallistujien välillä muodostui keskinäinen kunnioitus ja hyväksynnän tunne. Hankkeessa miehet saivat uusia verkostoja ja ystävyys-suhteita. (Kuusisto & Koskinen 2017.)

MITÄ PITÄIS VIELÄ TEHRÄ

Tulokset näyttävät positiivisilta. Niitä lukiessa on hyvä muistaa, että vain osa miehistä oli aktiivisia ja innostuneita. Osa osallistujista oli hyvin heikolla linkillä kiinni hankkeessa ja heidän kohdallaan olisi tarvittu yksilöllistä tukea ja kannustusta. Esimerkiksi yksi mies totesi:

”Mukava oli olla mukana, mutta koin itseni kuitenkin yksinäiseksi ja ulkopuoliseksi.”

Uskonkin, että hän ei ollut ainoa.

Työttömän palveluverkosto on jakautunut monelle eri sektorille. Voimakkaasti sektoroituneen palvelukentän on vaikea vastata moniongelmaisen asiakkaan tarpeisiin. Tesoman miähet -hankkeen yhteydessä kurkistettiin eri palveluntuottajien toimintoihin. Jokaisella alueella on vahvaa substanssiosaamista, mutta ehkä tieto toisesta alueesta voi olla vähän heikompaa. Palvelukaan ei aina ole miesten kokeman mukaan niin asiakaskeskeistä. Asiakaskeskeisyyden puute vähentää asiakkaan toimijuutta ja saattaa aiheuttaa yhden osallisuuden alueen heikkenemistä ja tätä kautta myös syrjään vetäytymistä. Raivio & Karjalainen (2016) toteavat:

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

”Tavoiteltaessa yksilön ja ryhmien osallisuuden vahvistumista ja esimerkiksi laajempaa työelämäosallisuutta, on palveluissa siirryttävä vuorovaikutteiseen, dialogiseen asiakastyöhön. Erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien palveluissa intensiivistä, asiakasta kohtaavaa työtä lisäämällä asiakkaan omalle äänelle luodaan tilaa.”

Kokemani perusteella jalkautuminen, ”kivijalkakohtaamispaikka”, arkiset asiat, kuten kahvi ja ruoka sekä vuorovaikutustaitoiset toimijat saavat jo paljon aikaan syrjäytymisen ehkäisyssä. Lisäksi työttömille pitäisi tarjota ilmaiseksi liikuntamahdollisuuksia. Näillä asioilla näkisin olevan merkitystä työ- ja toimintakyvyn ylläpitämisessä. Työtöntä varmaan auttaisi, jos olisi mahdollisuus saada neuvontaa ja ohjausta yhdestä paikasta. Digitalisoidut palvelut ovat osalle hyvä ratkaisu, mutta ainakin Tesoman miesten joukossa oli myös heitä, jotka kokivat merkityksellisenä saamansa kutsut henkilökohtaisiin keskusteluihin. Ehkä juuri siksi, että silloin heillä on mahdollisuus kertoa omasta tilanteestaan. Etenkin yksinäisellä työttömällä miehellä voi olla tarve kohdata oikea ihminen. ///

LÄHTEET

Kuusisto S. & Koskinen K. 2017. Työelämän ulkopuolella olevien miesten kokemuksia ja näkemyksiä Tesoman miähet -hankkeesta. Opinnäytetyö. Tampereen ammattikorkeakoulu

Raivio H. & Karjalainen J. 2013. Osallisuus ei ole keino tai väline, palvelut ovat! Osallisuuden rakentuminen 2010 -luvun tavoite- ja toimintaohjelmissa. Teoksessa Taina Era (toim.): Osallisuus – oikeutta vai pakkoa? Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 156, 12-34.

Raivio H. & Karjalainen J. 2016. Osallisuuden osatekijät. Luettu 8.1.2018. <https://www.thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/hyvinvointi/osallisuus/osallisuuden-osatekijat>

Työterveyslaitos. 2015. Kykyviisari. Kykyviisarin koulutusmateriaali. Arviointimenetelmien taustat.

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11